RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1945. Första kammaren. Nr 23.

Fredagen den 25 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 313, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1945/46;

nr 314, med förslag till förordning om värnskatt för budgetåret 1945/46;

nr 315, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 30 juni 1943 (nr 493) om begränsning i vissa fall av skatt till staten;

nr 318, angående vissa investeringar i telegrafverkets fond och luftfartsfonden för budgetåret 1945/46;

nr 319, med förslag till förordning angående tillgodoräknande i vissa fall av tjänsteplikt för rätt till hemortslön m. m.;

nr 321, med förslag till vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen samt tjänste- och familjepensionsreglementena för de högre kommunala skolorna, m. m.;

nr 322, angående anslag för avveckling av den förstärkta försvarsberedskapen;

nr 323, angående anslag för budgetåret 1945/46 till särskild ersättning för debitering av värnskatt; samt

nr 325, angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1945/46.

Ang. nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **Andrén,** som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wiklunds interpellation om nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har dess ledamot herr Wiklund frågat mig, huruvida avsikten vore att byggnadsfrågan för småskoleseminariet i Haparanda skulle lösas i överensstämmelse med vid olika tillfällen framförda och väl motiverade förslag till nybyggnad samt om jag i så fall kunde angiva den tidpunkt, då en proposition i ärendet kunde vara att emotse.

Med anledning av de framställda frågorna får jag till en början erinra, att redan i årets statsverksproposition förebådades ett förslag i denna byggnadsfråga till innevarande års riksdag. Efter kompletterande utredningar har sedermera ett definitivt förslag i ämnet framlagts för riksdagen i den i lördags avlämnade propositionen nr 317 angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Jag skulle måhända kunnat nöja mig med att nu hänvisa till den utförliga motivering, som jag i denna proposition framlagt för min ståndpunkt i byggnadsfrågan, men å andra sidan har jag icke ansett mig kunna undgå att till behandling upptaga vissa synpunkter, som interpellanten i motiveringen till de framställda frågorna lagt på detta ärende.

Ang. nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. (Forts.)

Jag vill då till en början förklara mig vara fullkomligt ense med interpellanten om att de nuvarande seminarielokalerna i Haparanda äro långt ifrån hygieniska och lämpliga som skollokaler och att det därför är en synnerligen angelägen uppgift att åstadkomma en förbättring härutinnan. Någon anledning att framställa förhållandena värre än de verkligen äro föreligger emellertid inte. Den av interpellanten lämnade, i och för sig riktiga uppgiften, att rektor förra året hos skolöverstyrelsen begärt att få förlägga de praktiska undervisningsövningarna till stadens folkskola, enär föräldrarna på grund av övningsskolans dåliga lokaler befarades icke vilja sända sina barn till denna skola, hade bort kompletteras med den upplysningen, att någon brist på barn i övningsskolan i verkligheten aldrig uppkom, varför den ifrågasatta åtgärden icke behövde tillgripas.

Jag kan också i likhet med interpellanten förstå den otålighet, varmed man i staden och överhuvud taget i Tornedalen under de senaste decennierna avvaktat denna byggnadsfrågas lösning. Men jag vill icke ge interpellanten rätt, när han hävdar, att »de styrande» — som interpellanten uttrycker sig — icke visat tillbörligt intresse för folkundervisningen i landets nordliga delar och att de avsiktligt skulle ha förhalat frågans lösning. Det torde här vara på sin plats att bringa vissa fakta i erinran.

Ett avgörande i byggnadsfrågan förhindrades länge av att delade meningar gjorde sig gällande om ändamålsenligheten att överhuvud taget uppehålla ett småskoleseminarium i Haparanda. När riksdagen omsider år 1936 beslöt, att i staden skulle vara förlagt ett treårigt enkellinjigt småskoleseminarium, skapades den första förutsättningen för en definitiv lösning av läroanstaltens lokalfråga. 1938 års riksdag beslöt också, som interpellanten framhållit, att en nybyggnad skulle uppföras för seminariet. Samma års riksdag beviljade anslag även till en nybyggnad för stadens högre allmänna läroverk. Intetdera av dessa byggnadsföretag hann emellertid påbörjas, innan kriget bröt ut och framtvingade ett uppskov. Vid 1943 års riksdag framlades ett i viss mån reviderat förslag till nybyggnad för läroverket, vilket även godkändes av riksdagen. I samband därmed berördes även seminariets byggnadsfråga. Föredragande departementschefen gav härvid uttryck åt den uppfattningen, att det icke kunde ifrågasättas att samtidigt med den beslutade nybyggnaden för högre allmänna läroverket igångsätta även en nybyggnad för småskoleseminariet. Detta uttalande gjordes givetvis i främsta rummet mot bakgrunden av den rådande knappheten på material och arbetskraft. Departementschefen ansåg vidare, att sedan det nya läroverkshuset färdigställts seminariet borde provisoriskt kunna inrymmas i läroverkets dittillsvarande byggnad. Statsutskottet förordade i sitt utlåtande, att seminariets förläggningsfråga gjordes till föremål för fortsatt utredning, varvid syntes böra övervägas att med de hittillsvarande läroverkslokalerna såsom stomme slutgiltigt lösa nämnda spörsmål. Utskottet nöjde sig alltså icke med att anvisa denna utväg blott såsom ett provisorium. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Såvitt protokollen från riksdagsbehandlingen utvisa, anförde den ärade interpellanten icke någon avvikande mening i denna fråga. Jag utgår alltså från att även han biträtt det beslut, mot vilket han framfört så grava anmärkningar. Om detta antagande är riktigt, får interpellationen ett drag icke blott av kritik utan även av självkritik, och sådan är ju sympatisk. Det kan då heller icke vara interpellanten ovälkommet, om jag försäkrar, att hans farhågor för att den nuvarande läroverksbyggnaden icke skulle erbjuda lämpliga lokaler för seminariet och vara väl ägnade att ingå som kärnan i det nya seminariekomplexet äro alldeles ogrundade. Interpellanten har på denna punkt uttryckt sig mycket drastiskt, då han talar om att seminariet skulle »instuvas i det

Ang. nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. (Forts.)

gamla läroverkets utdömda lokaler, som vid kraven på nya läroverkslokaler angivits som oändamålsenliga och hälsovådliga». Gentemot detta vill jag för det första framhålla, att den åsikt interpellanten framfört angående själva läroverksbyggnadens beskaffenhet icke kommit till uttryck under ärendets tidigare riksdagsbehandling. Tvärt om anfördes i 1938 års utredning uttryckligen, att läroverksbyggnaden, som uppfördes år 1913, befann sig i gott skick. Den väsentliga anmärkning, som framställdes mot den, var att lokalutrymmena blivit alldeles otillräckliga, i och med att läroanstalten utbyggts från samrealskola till högre allmänt läroverk. Men härutöver vill jag erinra om att när läroverkets och seminariets byggnadsfråga senast var uppe i riksdagen, d. v. s. 1943, ägnade statsutskottet dessa byggnadsärenden en synnerligen noggrann prövning. Utskottets andra avdelning reste till och med upp till Haparanda för att på ort och ställe besiktiga de olika fastigheterna och genom självsyn bilda sig en uppfattning om deras beskaffenhet. Av allt att döma fingo utskottets ledamöter ett icke ogynnsamt intryck av det nuvarande läroverkshuset; eljest hade de säkerligen icke rekommenderat, att detta skulle stadigvarande utnyttjas för seminariets behov.

I anslutning till 1943 års riksdags nyssnämnda uttalande fick byggnadsstyrelsen i uppdrag av Kungl. Maj:t att framlägga en reviderad plan för lösningen av seminariets lokalfråga. Till fullgörande av detta uppdrag framlade ämbetsverket, efter samråd med skolöverstyrelsen, i juli 1944 ett förslag, som gick ut på att den nuvarande läroverksbyggnaden skulle ombyggas till seminarium, varjämte på läroverkstomten skulle uppföras en nybyggnad för gymnastik, skolkök och slöjd; slutligen skulle den nuvarande seminariebyggnaden efter renovering tagas i anspråk för övningsskola. Kostnaderna beräknades till 430 000 kronor, varav 90 000 kronor belöpte på renovering av seminariebyggnaden. Mot detta förslag stod den av interpellanten rekommenderade lösningen, vilken innebär att för seminariet uppföres en helt ny byggnad för en kostnad av minst 900 000 kronor. Denna lösning förutsätter vidare, såsom interpellanten framhållit, att den nuvarande läroverksbyggnaden överlåtes på Haparanda stad.

När jag fick detta ärende till behandling, kände jag mig givetvis bunden av riksdagens nyssnämnda uttalande, att läroverksbyggnaden borde utnyttjas såsom kärna i den nya seminarieanläggningen. Å andra sidan måste jag säga mig, att det av byggnadsstyrelsen framlagda ombyggnadsförslaget i flera hänseenden var mindre tillfredsställande. Det egentliga seminariet och övningsskolan skulle enligt detta förläggas i skilda byggnader, mellan vilka sträckte sig ett par relativt livligt trafikerade gator och en del av Stora torget. De med en sådan anordning förbundna olägenheterna påtalades kraftigt av de lokala skolmyndigheterna. Jag ansåg mig även böra ifrågasätta lämpligheten av att för 90 000 kronor renovera den nuvarande ytterst bristfälliga seminariebyggnaden, vilken är taxeringsvärderad till allenast 40 000 kronor. Härtill kom att det vid preliminära förhandlingar med Haparanda stad visade sig, att staden icke var beredd att för läroverkshuset betala ett pris som ens tillnärmelsevis svarade mot byggnadens verkliga värde.

Efter ingående överläggningar med representanter för byggnadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, seminariet samt Haparanda stads myndigheter kom jag under sådana omständigheter fram till att byggnadsstyrelsens ombyggnadsförslag borde såtillvida revideras, att en nybyggnad borde uppföras även för övningsskolan på den nuvarande läroverkstomten. Sedan byggnadsstyrelsen fått i uppdrag att närmare utforma detta förslag, har ämbetsverket i skrivelse den 21 april 1945 inkommit med ritningar och kostnadsberäkningar. Enligt dessa skall å läroverkstomten uppföras en gemensam nybyggnad för gymnastik, slöjd,

Ang. nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. (Forts.)

skolkök och övningsskola, medan själva läroverkshuset med smärre ändringar kommer att utnyttjas för seminarieklassernas räkning. De totala kostnaderna för detta förslag ha beräknats till 580 000 kronor. Med sistnämnda förslag erhåller man goda och rymliga lokaler samt fördelen av en koncentrerad och central förläggning. Farhågor ha visserligen uttalats för att skolgården skulle bli för liten, men jag kan icke finna, att så skulle bli fallet. Då seminarieträdgården alltjämt synes utan olägenheter kunna vara ordnad på den nuvarande seminarietomten, kommer skolgården att ge ett icke oväsentligt större utrymme per elev än skolöverstyrelsen i allmänhet brukar räkna med som ett minimum. Det är detta förslag, som Kungl. Maj:t stannat för vid den nu avlåtna propositionen. Jag har den uppfattningen, att ett genomförande av förslaget kommer att för lång tid framåt åt seminariet bereda lokaler, som fylla även högt ställda anspråk. Interpellanten har ansett rimligt, att seminarieeleverna få sin utbildning i lokaler och under förhållanden, som äro åtminstone tillnärmelsevis likvärdiga med dem, som komma läroverksungdomen i Haparanda till del. Jag är även på denna punkt fullkomligt ense med honom, och det är min förhoppning, att det nu för riksdagen framlagda förslaget skall vara ägnat att uppfylla berättigade önskningar härutinnan.

Herr **Wiklund:** Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för det utförliga svar, han lämnat på min interpellation. Likaså är jag honom tack skyldig för att jag i dag på förmiddagen beretts tillfälle att taga del av detta svar.

Det gläder mig att kunna konstatera, att herr statsrådet i flera avseenden är överens med mig och att han anser frågan i stort sett böra lösas på det sätt, jag i min interpellation i korthet angav. Om man emellertid läser vad statsrevisorerna i sin senaste berättelse skrivit om denna fråga — deras yttrande upptar inte mindre än $5^1/_2$ sidor — kan man inte komma till annan uppfattning än att myndigheterna i viss mån underlåtit att ägna tillbörligt intresse åt folkundervisningen i denna del av landet. Jag tror inte, att statsrevisorerna skulle så grundligt och ingående ha behandlat frågan, om de inte ansett, att frågan bör lösas och lösas ganska snart. Deras yttrande slutar ju även med ett uttalande om att frågan nu bör ordnas snarast möjligt.

Herr statsrådet erinrar även om att frågan var uppe till behandling vid 1943 års riksdag, därvid riksdagen fattade beslut i enlighet med hemställan från statsutskottet. Vad sade då statsutskottet? Jo, utskottet förordade i sitt utlåtande, att seminariets förläggningsfråga gjordes till föremål för fortsatt utredning, varvid syntes böra övervägas att med de hittillsvarande läroverkslokalerna såsom stomme slutgiltigt lösa spörsmålet. Herr statsrådet menar, att eftersom jag var med om detta beslut, borde jag känna, eller rättare sagt, plågas av en viss självkritik. Men jag vill framhålla, att statsutskottet endast uttalat, att frågan borde göras till föremål för fortsatt utredning, därvid en viss lösning *syntes böra övervägas.* Detta är, såvitt jag förstår, icke från statsutskottets sida något conditio sine qua non utan endast en rekommendation. Utskottet har uttalat en mening om att frågan bör lösas på visst sätt, Kungl. Maj:t dock obetaget att träffa ett annat avgörande, om så befunnes lämpligt och bra. Jag känner mig alltså inte särskilt träffad av denna anmaning att känna självkritik. Det är naturligtvis bra att känna självkritik, men i detta fall kan jag inte finna, att jag har någon särskild anledning därtill.

Herr statsrådet slutar med att säga, att jag har alldeles rätt i min uppfattning om att seminarieeleverna böra få sin utbildning i lokaler och under förhållanden, som äro åtminstone tillnärmelsevis likvärdiga dem, som komma läroverksungdomen i Haparanda till del. Herr statsrådet säger också, att de

Ang. nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. (Forts.)

lokaler, som skola iordningställas efter reparation av det gamla läroverket, komma att bli fullt jämförliga med vanliga goda skolutrymmen. Jag kan naturligtvis inte gendriva statsrådets mening på den punkten, utan framtiden får ju utvisa, om den gamla läroverksbyggnaden efter ombyggnad samt nybyggnad för gymnastik, slöjd, skolkök och övningsskola blir ändamålsenlig. Den som lever får se. Men jag skulle knappast tro, att kritiken i Haparanda på denna punkt kommer att tystna.

Jag ber än en gång att få tacka för det fullständiga svaret.

Herr statsrådet **Andrén:** Herr talman! Inlägget från dagens interpellant föranleder mig inte till några utförligare utläggningar. Jag tror mig kunna konstatera att våra linjer kommit varandra närmare. Jag vill emellertid, eftersom interpellanten tror att jag givit honom en anmaning att utöva självkritik, framhålla, att detta icke är innebörden i interpellationssvaret. I detta konstaterades helt enkelt, att interpellanten varit med om ett beslut, som han sedan starkt har kritiserat, och att man häri får inrymma ett stycke självkritik, vilket jag för min del finner högst sympatiskt.

Jag vill till sist, med anledning av vad interpellanten yttrade om opinionen i Haparanda, tala om, att jag verkligen haft tillfälle att få åtskilliga intryck av denna opinion. Jag har haft flera samtal med ledande kommunalmän i Haparanda — kloka, förståndiga kommunalmän som nästan överallt i vårt land. De ha med ovanlig kyla, klarhet och klokhet betraktat hela denna fråga. Jag har i deras uttalanden icke funnit något av den hetsiga stämning, som man kan finna i den artikel i Svensk Skoltidning som uppenbarligen har påverkat interpellationen. Jag tror att haparandaborna i stort sett skola vara belåtna med den lösning av frågan som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **Grym:** Herr talman! Det kanske inte vore mycket att orda om i denna fråga, sedan nu herr statsrådet så utförligt har besvarat denna interpellation, sedan interpellanten själv också har yttrat sig och allra helst sedan Kungl. Maj:t framlagt en proposition i samma fråga. Det kanske inte heller är lämpligt att binda sig alltför mycket med utsagor i ena eller andra riktningen, eftersom motionstiden ännu icke utgått, ty det kan ju tänkas att det i motioner kan komma fram vissa synpunkter, som sedan få komma under vederbörande utskotts övervägande för att till slut behandlas i kamrarna.

Jag ber dock att få säga så pass mycket som att jag för min personliga del kände mig mycket glad, när jag såg denna proposition, och jag drog verkligen en lättnadens suck, i det att jag tänkte, att nu äntligen skymtar den slutliga lösningen i den här segslitna frågan. Den har ju låtit tala mycket om sig under långliga tider. Egentligen är detta en fråga av lokal karaktär, men omständigheterna ha gjort att den fått en vidare betydelse eller, kanske rättare sagt, att den har blivit känd vitt omkring i landet. Först och främst ha ju ortsborna varit intresserade — och de äro kanske de mest intresserade — men dessutom ha ju också facktidskrifter behandlat frågan, jag vågar nästan säga mer eller mindre vederhäftigt, och slutligen ha statsrevisorerna uppmärksammat densamma.

Interpellanten har använt hårda ord i sin interpellation. Det är inte omöjligt, att dessa hårda ord ha varit berättigade, men jag tror dock, att man inte vinner så mycket med att ta till storsläggan, och jag tror inte heller, att det finns någon anledning att nu börja söka efter var den egentlige syndabocken finns, vilken så att säga har förhalat ärendets slutliga lösning. Det är troligen svårt att finna den personen eller vem man skulle kunna göra ansvarig för detta.

Ang. nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. (Forts.)

Det bästa är väl att vi stryka ett brett streck över vad som varit — man får hoppas att sådant icke kommer att ske i framtiden. Med vad jag nu har sagt vill jag inte på något sätt taga någon i försvar, men jag har dock i detta sammanhang velat framföra dessa mina synpunkter.

Jag ber att till herr statsrådet Andrén få framföra mitt personliga tack och bygdens tack för att statsrådet nu har framlagt denna proposition till riksdagen. Nu är det riksdagen, som får taga vid, och vi få då hoppas, att riksdagen slutgiltigt gör slag i saken.

Beträffande därefter frågan om nybyggnad eller ombyggnad, måste jag säga, att åtminstone Haparanda stads innevånare äro delade i två läger; å ena sidan seminarierektorn och några med honom, som ha ivrat för en nybyggnad, och å andra sidan — vilket herr statsrådet mycket riktigt har påpekat — en hel del mycket ansvarskännande personer, vilka anse, att en ombyggnad är alldeles till fyllest.

Om staden skulle ha köpt det gamla läroverket, skulle staden måhända icke haft tillräckliga ekonomiska möjligheter för att ställa i ordning denna gamla läroverksbyggnad i det skick man anser sig böra fordra av ett byggnadsverk i centrum av staden. Därför kunde nog inte staden heller antaga erbjudandet att köpa läroverket för 180 000 kronor. I och för sig var det icke alls något orimligt pris, som staten begärt, ty om jag icke missminner mig, är gamla läroverksbyggnaden i dess helhet fastighetstaxerad till 240 000 kronor, och enligt vad jag känner till om fastighetstaxering, särskilt när det gäller sådana fastigheter, som äro skattefria, tages taxeringen vanligen i underkant. Under alla förhållanden tror jag för min del, att den gamla läroverksfastigheten är värd 240 000 kronor. När nu staten tar hand om den gamla läroverksbyggnaden, få vi väl vara ganska förvissade om att staten kommer att sörja för att den kommer att försättas i gott stånd — och för 580 000 kronor får man väl antaga, att en sådan fastighet kan sättas i gott stånd som redan är värd 240 000 kronor.

I samband med studentexamen den 16 och 17 maj i förra veckan tittade jag just på gamla läroverksbyggnaden i Haparanda med särskilt intresse, eftersom jag förstått, att denna fråga snart skulle komma före i riksdagen genom att en proposition därom skulle framläggas. Jag måste säga, att jag fann, att byggnaderna inte äro i så dåligt skick. Jag har själv barn där, och jag har frågat dem om vad de anse om byggnadernas tillstånd — barn, som sprungit omkring där under flera, flera år, känna ju till alla vinklar och vrår i skolan — och de ha sagt, att byggnaderna inte alls äro i något dåligt stånd. Därför måste det väl bli mycket tillfredsställande, om man kostar på en reparation för drygt en halv miljon eller inemot 600 000 kronor.

Man måste även ta i betraktande, att denna fastighets läge är det bästa tänkbara. Gamla läroverket ligger i centrum av staden, och det finns inte något bättre läge i hela staden. Det nya läroverk, som nu är under byggnad, får icke på långt när så bra läge som just det gamla läroverket har — i det fallet kommer seminariet säkerligen att vinna. Vid mitt nyssnämnda besök tittade jag också på skolans lekplan, och den föreföll inte att bli så liten, utan kommer säkerligen att räcka till. Jag antar att det nuvarande gymnastikhuset och vaktmästarbostaden skola rivas, och då kan man på den platsen uppföra byggnader för gymnastik, slöjd, skolkök och övningsskola eller vad det nu kan bli fråga om, men dessutom finnes också där nu ett litet trädgårdsområde, vilket jag för min del anser mycket väl kan tagas i anspråk till lekplan. Detta trädgårdsområde blir väl antagligen inte erforderligt på den nuvarande platsen för seminariets del, ty seminariet lär visst få trädgård på annan plats, och jag skulle tro att det blir ungefär där gamla

Ang. nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. (Forts.)

seminariet nu ligger. När allt detta ordnats, tror jag det hela kommer att bli bra.

Även om jag tidigare ivrat ganska mycket för ett nybygge, har jag dock nu ändrat ståndpunkt, sedan jag tagit saken i närmare skärskådande med beaktande av dess olika sidor. Jag är icke alls fackman på detta område, men jag kan dock skilja på vad som är vackert och fult hos ett byggnadsverk, och jag måste säga, att exteriören hos denna gamla läroverksbyggnad är vacker. Jag skulle också vilja vädja till dem, som nu komma att förbereda denna fråga, att åtminstone icke göra sådana ändringar i ritningarna, att exteriören ändras. Det är att hoppas, att ritningarna — jag har inte sett dem — äro så gjorda, att inte denna gamla läroverksbyggnads exteriör skall ändras på något sätt.

Om någon händelsevis har för avsikt att motionsvis komma med förslag om ändring i denna fråga, t. ex. genom att föreslå en nybyggnad i stället för en ombyggnad, skulle jag dock vilja säga, att jag anser det vara klokast och riktigast att icke riskera något genom ett dylikt förslag. För min personliga del måste jag säga, att jag inte gärna vill medverka till att en motion i sådan riktning kommer under riksdagens behandling. Det skulle nämligen kunna tänkas, att om sådana motioner väcktes och komme under vederbörligt utskotts behandling, frågans avgörande åter igen bleve uppskjutet, vilket skulle mera skada än gagna saken.

Man måste nog säga, att allt säkerligen kommer att bli bra, om frågan löses i enlighet med den kungl. propositionen, och jag hoppas, som jag tidigare sagt, att riksdagen nu kommer att göra slag i saken.

Herr statsrådet **Andrén:** Herr talman! Med anledning av herr Gryms sakliga inlägg i denna fråga skall jag be att få säga några få ord.

Först och främst ber jag att få förklara, att det icke kan komma i fråga att ändra exteriören på det vackra hus som vi nu diskutera. Huset är ett verk av Lallerstedt, och jag tror att det vore något av ett helgerån att förgripa sig på den vackra exteriör som här är skapad. Det är nog inte för mycket att säga att det är ett av Haparandas vackraste hus, och det har dessutom ett utomordentligt vackert läge vid Stora torget.

Jag kan vidare bekräfta den förmodan, som den föregående ärade talaren uttalade om att det är meningen att förlägga seminarieträdgården till den gamla seminarietomten. Jag tror att även den frågan på det sättet får en fullt tillfredsställande lösning.

Slutligen vill jag säga, att det såsom den ärade talaren antydde inte finns någon anledning att räkna med att skolgården blir för liten. Skolöverstyrelsen brukar som minimum räkna med 10 m² per elev. Den skolgård som man får i detta fall får en areal av 14 m² per elev. Om jag inte är felaktigt underrättad, bruka dessutom de unga eleverna vid skolseminariet gärna ta sina promenader på gatan utefter torget, där man tidvis har det solsken och de andra agremanger, som tilltala unga flickor.

Jag tror sålunda inte att man behöver hysa några farhågor inför den lösning som erbjudes i Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **Wiklund:** Herr talman! När herr Grym ängslas för att det skall komma motioner i denna fråga, vill jag lugna honom med att tala om, att jag inte tänker motionera. Jag anser min uppgift vara fylld, och det skulle glädja mig lika mycket som herr Grym, om nu denna fråga verkligen blir löst och löst på det sätt, som föreslås i den kungl. propositionen. Jag tror, att statrådet Andrén är värd en särskild honnör för den raskhet, varmed han gått till verket.

Ang. nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. (Forts.)
Men det hindrar inte, att statsrevisorernas påpekande och min interpellation ha en viss aktualitet i alla fall.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 292, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Island träffad handelsöverenskommelse.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Nilsson, Bror*, m. fl. väckta motionen, nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till prisrabattering å vissa livsmedel, m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 147 och 148.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 313—315, 318, 319, 321—323 och 325.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 396, av herr *Lindström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.; och

nr 397, av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.39 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.

Lördagen den 26 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående annexbyggnad till kanslihuset;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående aktieteckning i Aktiebolaget Jordbrukarbanken m. m.;

nr 290, i anledning av väckta motioner om anläggning av ett järnvägsspår mellan Haparandahamn och Haparanda;

nr 291, i anledning av väckta motioner om utredning rörande möjligheterna för en metallurgisk storindustri i Norrbotten;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till häradsskrivarna;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1945/46, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1945/46, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Tärna distrikt;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten; samt

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till psykisk barna- och ungdomsvård.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorer vid svenska församlingar i utlandet;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 februari 1943 (nr 28) med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag; samt

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 313, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1945/46.

Propositionen hänvisades, såvitt angick de procenttal, varmed bottenskatt enligt 18 § förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt skall utgå för år 1945, till bevillningsutskottet, i vad propositionen rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 314, med förslag till förordning om värnskatt för budgetåret 1945/46; och

nr 315, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 30 juni 1943 (nr 493) om begränsning i vissa fall av skatt till staten.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 318, angående vissa investeringar i telegrafverkets fond och luftfartsfonden för budgetåret 1945/46.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 319, med förslag till förordning angående tillgodoräknande i vissa fall av tjänsteplikt för rätt till hemortslön m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 321, med förslag till vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen samt tjänste- och familjepensionsreglementena för de högre kommunala skolorna m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 322, angående anslag för avveckling av den förstärkta försvarsberedskapen;

nr 323, angående anslag för budgetåret 1945/46 till särskild ersättning för debitering av värnskatt; samt

nr 325, angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1945/46.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Lindströms* motion, nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl. väckta motionen, nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Anslag till landsfiskalerna m. fl.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till landsfiskalerna m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 235, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 2 mars 1945, föreslagit riksdagen att dels godkänna de förslag till löneregler för landsfiskalernas biträden, som av departementschefen framlagts, dels medgiva, att till landsfiskalernas biträden finge utgå övertidsersättning i den utsträckning och under de villkor, som av departementschefen förordats, dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge utfärda de bestämmelser, som i övrigt kunde bliva erforderliga för genomförande av de sålunda framlagda förslagen, dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning och avlöningsstat för landsfiskalerna m. fl., avlöningsstaten att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46, dels ock under rubriken Landsfiskalerna m. fl. för nämnda budgetår såsom förslagsanslag anvisa, till Avlöningar 6 440 000 kronor och till Omkostnader 1 800 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att Hisings distrikt och Askims distrikt skulle sammanslås till ett distrikt, förslagsvis benämnt Hisings distrikt, och att i detta distrikt skulle anställas en landsfiskal och två landsfiskalsassistenter, av vilka den ene avsetts erhålla förordnande att på eget ansvar handlägga utmätningsmannagöromålen.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *R. Krügel* (I: 319) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Lindqvist* (II: 502);

dels ock en inom andra kammaren av herrar *B. Utbult* och *E. Johansson* i Öckerö väckt motion (II: 546).

I sistnämnda motion hade hemställts, att riksdagen måtte besluta den ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att organisationen i Hisings distrikt skulle bestå av två landsfiskaler och en landsfiskalsassistent på sätt länsstyrelsen föreslagit.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) godkänna de förslag till löneregler för landsfiskalernas biträden, som framlagts i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 2 mars 1945,

b) medgiva, att till landsfiskalernas biträden finge utgå övertidsersättning i den utsträckning och under de villkor, som i nämnda statsrådsprotokoll förordats,

c) medgiva, att Kungl. Maj:t finge utfärda de bestämmelser, som i övrigt kunde bliva erforderliga för genomförande av ifrågavarande förslag,

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 319 och II: 502 samt II: 546

a) godkänna i utlåtandet införd personalförteckning för landsfiskalerna m. fl.;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för landsfiskalerna m. fl., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46;

c) till Landsfiskalerna m. fl.: Avlöningar för budgetåret 1945/46 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 440 000 kronor;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Landsfiskalerna m. fl.: Omkostnader för budgetåret 1945/46 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor.

Anslag till landsfiskalerna m. fl. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Lindström, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Mårtensson* och *Malmborg* i Skövde, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I. med bifall — — — ifrågavarande förslag,

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 546 samt med avslag å motionerna I: 319 och II: 502

a) godkänna i reservationen införd personalförteckning för landsfiskalerna m. fl.;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för landsfiskalerna m. fl., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46;

c) till Landsfiskalerna m. fl.: Avlöningar för budgetåret 1945/46 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 442 000 kronor;

III. med bifall — — — 1 800 000 kronor.

Herr **Karlsson, Gustaf:** Det nu föredragna utlåtandet i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anslag till landsfiskalsorganisationen rör ju bland annat förändringar i fyra landsfiskalsdistrikt, och två av dessa skulle enligt förslaget sammanslås, nämligen Askims och Hisings distrikt i närheten av Göteborg. Genom Västra Frölunda sockens införlivande med Göteborg den 1 januari i år blev ju folkmängden i det ena av dessa distrikt — Askims — endast 5 250 personer, och på grund därav har en förändring i organisationen blivit nödvändig. En särskild sakkunnig har tillkallats av departementet, och i en promemoria rörande landsfiskalernas löneställning och tjänsternas organisation som han utarbetat förordas sammanslagning av dessa båda distrikt. Man räknar med att antalet invånare i det nya distriktet skulle bli 21 700. Vidare föreslås i promemorian, att det skulle tillsättas två landsfiskaler och en assistent i detta distrikt. Åklagaren, som skulle vara polischef, skulle placeras i lönegrad A 24, där ju landsfiskalerna i allmänhet äro placerade, och den andre landsfiskalen, som skulle bli utmätningsman och i huvudsak ha hand om utmätningsärendena, skulle placeras i A 22. Vidare sägs det i denna promemoria, att om man icke väljer denna lösning, finge man i stället räkna med att inrätta två mindre landsfiskalsdistrikt. Såväl brottmålsärendenas och polisgöromålens antal å ena sidan som utmätningsgöromålen å andra sidan skulle i dessa båda distrikt bliva av stor omfattning, och de båda landsfiskalerna skulle bli nödgade att splittra sig mellan de olika arbetsuppgifterna. Genom sammanslagning av distrikten skulle dessa olägenheter undvikas och de båda landsfiskalerna erhålla önskvärd koncentration av arbetsuppgifterna. Åklagarenpolischefen skulle sålunda få tillfälle att på ett helt annat sätt än eljest ägna sig åt polisuppgifterna inom distriktets skärgårdssocknar, vilka framför allt sommartid, då de vore livligt besökta av badgäster, seglare och campare, erbjöde sina speciella problem ur polissynpunkt.

Kungl. Maj:t har emellertid icke låtit sig övertyga av dessa skäl, ehuru den sakkunniges förslag tillstyrkts av länsstyrelsen. Kungl. Maj:t förordar i stället, att det i detta nya distrikt skall utses en landsfiskal och två assistenter. Det är gunås så visst inte så lätt att övertyga Kungl. Maj:t, det ha vi kanske erfarenhet av litet var, men här har det framhållits, att man räknar med att antalet brottmålsärenden inom distriktet skall bli ungefär 1 500 om året, antalet åtal 600, antalet personer som upptagas i restlängd 9 300 och antalet handräckningsärenden berörande restindrivningar 5 700. Därtill kommer en annan omständighet, som man nog tycker att Kungl. Maj:t borde taga litet hänsyn till: det nya distriktet kommer att omfatta en betydande skärgård, där det naturligtvis är svårare att arbeta än i ett sammanhängande distrikt med

Anslag till landsfiskalerna m. fl. (Forts.)

normala kommunikationer. Det är fråga om både Göteborgs norra skärgård och Göteborgs södra skärgård samt därjämte staden Marstrand. I södra skärgården ligga öarna Styrsö, Asperö, Brännö, Köpstadsö, Donsö och Vrångö med inte mindre än fyra municipalsamhällen, och i norra skärgården ha vi de stora öarna Öckerö, Hönö, Björkö och Hälsö med fyra stora municipalsamhällen. Det bör ju vara tämligen klart, åtminstone för dem som känna till de lokala förhållandena, att det är fullt motiverat med två självständigt arbetande landsfiskaler i stället för en landsfiskal och två assistenter.

Bakom den reservation som anförts till utskottsutlåtandet rörande omorganisationen av Askims och Hisings landfiskalsdistrikt ligger en motion i andra kammaren, som går på utredningsmannens linje, som tillstyrkts av länsstyrelsen. Kungl. Maj:t har emellertid i stället förordat en landsfiskal och två assistenter. Det beror väl på att man vill spara. Här sparas verkligen ett belopp på 2 000 kronor, och det är väl inte att förakta, det heller; i varje fall vill det synas som om Kungl. Maj:t vore alldeles särskilt intresserad av de små summorna. Vi som reserverat oss till förmån för den väckta motionen hävda emellertid den meningen, att man skulle kunna ordna dessa förhållanden bättre, om man finge två självständigt arbetande landsfiskaler och en assistent, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall till den av herr Lindström m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Johansson, Johan Bernhard:** Herr talman! Som framgår av utskottsutlåtandet har departementschefen beaktat den arbetsbörda, som en landsfiskal i detta distrikt enligt de statistiska uppgifterna skulle få, men han säger att den inte blir av samma storleksordning som t. ex. inom Tunhems eller Tumba distrikt. Sedan meddelar departementschefen, att planer lära vara å bane att inkorporera jämväl vissa delar av Hisingsdistriktet med Göteborgs stad, och dessutom fäster departementschefen uppmärksamheten på att en arbetsbesparing väntas följa vid en omläggning av uppbördssystemet och restindrivningen. Han anser därför, att distriktet lämpligen bör organiseras med en landsfiskal och två assistenter, av vilka den ene assistenten bör erhålla förordnande att på eget ansvar handlägga utmätningsgöromålen. Det har förefallit utskottet som om denna lösning skulle vara den lämpliga. Då landsfiskalen får till sin tjänst två assistenter i ett distrikt, där man kan förvänta att arbetsbördan minskas, har det synts utskottet att några berättigade erinringar icke kunde göras.

Att organisera distriktet med två landsfiskaler har ju också sina svårigheter. Det gäller då att uppdraga gränser för vad den ene landsfiskalen skall göra och vad den andre skall göra. Det har synts statsutskottet bäst, att det finns en chef och två assistenter, och redan i propositionen har den ene assistenten fått sig tilldelade vissa huvuduppgifter.

Med denna förklaring till utskottets ståndpunkt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Herr **Karlsson, Gustaf:** Jag vill med anledning av vad statsutskottets ordförande nu anfört först be att få erinra om att Backa kommun, som väl åsyftas både i Kungl. Maj:ts proposition och i ordförandens yttrande, har 3 000 invånare, och tidpunkten för införlivningen med Göteborg är inte alls bestämd. Det finns ju en kommitté, som har till uppgift att ordna kommunal samverkan och titta på dessa införlivningsfrågor, men denna införlivning är nog inte så nära förestående som man vill göra gällande.

Vidare vill jag säga, att när man åberopar att Tunhems och Tumba distrikt äro större, så är det riktigt i fråga om antalet brottmål och diarieförda ärenden

Anslag till landsfiskalerna m. fl. (Forts.)

i övrigt, men så tillkommer den omständigheten, att detta nya distrikt till stor del är ett skärgårdsdistrikt, vilket naturligtvis gör arbetet mera påfrestande.

Det är inte alls så som herr J. B. Johansson menade, att det skulle bli någon svårighet med att uppdela arbetet mellan två landsfiskaler. Den sakkunnige har ju sagt, att den ene bör huvudsakligen sköta åklagartjänsten och den andre utmätningsärendena, och den gränsen blir nog klar.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Schlyter:** Herr talman! Denna fråga har ett visst principiellt intresse. Utskottets ärade ordförande tog till min tillfredsställelse så mjukt på saken, att det förefaller som om statsutskottet medger att frågan kan vara tveksam. Han framhöll emellertid, att det skulle vara vissa organisatoriska svårigheter förenade med att dela upp landsfiskalstjänsten i två tjänster: en för åklagarmål och en för utsökningsärenden. Han menade att det skulle vara fördelaktigare, att det vore en chef för det hela, så att utsökningsärendena här skulle handläggas av den ene assistenten.

I den punkten har jag en annan mening. Särskilt för den som är intresserad för processreformen är det ett mycket bestämt önskemål, att åklagarna vid underrätterna i så stor utsträckning som möjligt kunna få ägna sig åt sina åklagaruppgifter och befrias från utsökningsgöromålen. Tyvärr går det inte i vårt glest befolkade land att mera allmänt genomföra den principen, ty om man skulle slå ihop två av våra vanliga landsfiskalsdistrikt och sätta en landsfiskal för åklagarmål och en annan för utsökningsmål, skulle distriktet bli för stort. Därför har man med hänsyn till de lokala förhållandena fått resignera, acceptera den organisation som vi hittills haft och låta landsfiskalerna syssla med både åklagarmål och utsökningsmål. Men, herr talman, när i ett och annat fall — och de äro inte så få — de lokala förhållandena äro sådana, att distriktet inte blir för stort, då är det bättre att dela upp göromålen, så att man får en landsfiskal för åklagaruppgifterna och en landsfiskal för utsökningsuppgifterna.

Här är det nu enligt Kungl. Maj:ts proposition meningen, att denne ensamme landsfiskal i detta stora distrikt skall få en så stor arbetsuppgift, att han skall behöva inte mindre än två assistenter. Det måste då, såvitt jag förstår, vara ur organisatorisk synpunkt fördelaktigare att dela upp uppgifterna på det sättet, att en landsfiskal får syssla med den ena uppgiften och en annan landsfiskal uteslutande med den andra. Detta ur principiell synpunkt.

När man så ser, vilken ringa kostnadsskillnad det blir mellan den enligt min mening bättre och den sämre organisationen — det blir, som herr Karlsson sade, en skillnad på 2 000 kronor, om man i stället för den ene assistenten tillsätter en landsfiskal — skulle jag verkligen vilja vädja till kammaren att gå med på reservationen. Jag känner till förhållandena i Askims domsaga tämligen väl, så att jag vet även ur lokal synpunkt, vad det här är fråga om.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I herr Schlyters yttrande instämde herr *Linder*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes och efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 147, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 34;

Nej — 39.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr statsrådet *Ewerlöf* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 326, angående anslag till de tekniska högskolorna, m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 148, i anledning av riksdagens år 1944 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1943—30 juni 1944.

Statsutskottet, till vars förberedande behandling riksdagens år 1944 församlade revisorers berättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, hade efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar i det föreliggande utlåtandet underställt riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkten 10.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11.

Ang. innehållande av tolagsersättning i visst fall.

Under finansdepartementet, § 20, hade revisorerna till behandling upptagit spörsmålet huruvida icke i fall, då städer uppenbarligen eftersatt sina mot rätten till tolagsersättning svarande skyldigheter i fråga om tullhusbyggnadsskyldighet, staten skulle kunna mot avdrag å tolagsersättningen avhjälpa förekommande brister.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Vad i ärendet anförts giver vid handen, att någon tvekan icke synes råda att till tolagsersättning berättigad stad är skyldig att i staden tillhandahålla erforderliga tullokaler.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att även om på det hela taget statsverkets berättigade fordringar på tullhusbyggnadsskyldighets fullgörande på senare tid blivit beaktade, det likväl i enstaka fall från städernas sida visats en anmärkningsvärd likgiltighet för uppfyllandet inom skälig tid av sådana fordringar, och detta även i fall där principiell enighet nåtts rörande byggnadsföretags omfattning. Med gällande ordning har sålunda förekommit, att otidsenliga och för verksamhetens bedrivande mindre lämpliga lokaler måst alltjämt användas utan möjlighet för den på området ansvariga myndigheten att kunna åstadkomma rättelse. Utskottet delar revisorernas uppfattning, att berörda förhållanden icke kunna anses tillfredsställande.

Revisorerna liksom de i ärendet hörda myndigheterna hava ifrågasatt, huruvida icke i fall, då stad uppenbarligen eftersatt sina skyldigheter, tolagsersättning skulle kunna innehållas för bestridande av de med bristernas avhjälpande förenade kostnaderna. Utskottet, som är medvetet om att delade meningar föreligga rörande tolagsersättningens rättsliga karaktär och möjligheten att genom innehållande av tolagsersättning framtvinga ett fullgörande av här ifrågavarande byggnadsskyldighet, finner för sin del lämpligt, att en utredning kommer till stånd beträffande ifrågavarande spörsmål. Såsom kommerskollegium i sitt yttrande framhållit är det i anslutning härtill nödvändigt att jämväl närmare utreda sambandet mellan olika slag av tolagsförpliktelser och tolagsersättningarna ävensom på vilket sätt och efter vilka grunder omfattningen av skyldigheten att tillhandahålla tullokaler i de särskilda fallen skall fastställas.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om innehållande av tolagsersättning vid bristande fullgörande av tullhusbyggnadsskyldighet.»

Reservation hade anmälts av herrar *Oscar Olsson*, *Sven Larsson*, *Berling*, *Törnkvist*, *Andersson* i Malmö, *Mårtensson*, *Hall*, *Holmström* och *Birke*, vilka ansett, att sista meningen i utskottets yttrande bort utgå.

Herr **Berling:** Herr talman! Vid denna punkt av utskottsutlåtandet har fogats en reservation, till vilken nio av utskottets ledamöter ha anslutit sig. Frågan är i korthet denna. Statsrevisorerna ha vid sitt arbete kommit till den uppfattningen, att ett par av våra städer icke ha fullgjort sin byggnadsskyldighet gent emot tullverket. Med anledning därav föreslå revisorerna, att man skall taga under övervägande, huruvida i de fall, då städerna eftersatt sina mot rätten till tolagsersättning svarande skyldigheter, staten må kunna mot

Ang. innehållande av tolagsersättning i visst fall. (Forts.)

avdrag å tolagsersättningen avhjälpa förekommande brister, och revisorerna anbefalla snar utedning härom.

Kommerskollegium har i yttrande över revisorernas uttalande instämt med revisorerna, men säger samtidigt: »Med hänsyn till sambandet mellan tolagsersättningarna och andra förpliktelser för städerna synes emellertid böra tagas under övervägande, huruvida icke undersökningen bör utsträckas att avse spörsmålet om en allmän reglering av tolagsersättningarna.»

Kommerskollegium har således tagit upp en fråga, som ligger helt vid sidan om revisionsanmärkningen. Utskottet har vid behandlingen av punkten givit sin anslutning till vad revisorerna ha uttalat. Emot klämmen i utskottsbetänkandet ha reservanterna ingenting att anmärka, men mot den sista meningen i motiveringen, som bygger på kommerskollegii uttalande i dess sista del, ha vi ansett oss böra göra erinringar.

Utskottet säger här: »Såsom kommerskollegium i sitt yttrande framhållit är det i anslutning härtill nödvändigt att jämväl närmare utreda sambandet mellan olika slag av tolagsförpliktelser och tolagsersättningarna ävensom på vilket sätt och efter vilka grunder omfattningen av skyldigheten att tillhandahålla tullokaler i de särskilda fallen skall fastställas.» Det är således en annan formulering än kommerskollegium har använt, men då utskottet åberopar kommerskollegium, kan man ju inte få någon annan uppfattning än att det även vill stödja kommerskollegii yttrande i fråga om en utvidgning av utredningsuppdraget.

För min del kan jag inte finna det riktigt, att utskottet och riksdagen skulle på en bakväg, om jag så får säga, taga upp en fråga, som inte har med den berörda anmärkningen att göra. Om man vill utreda frågan om tolagsersättningens vara eller icke vara eller om dess omreglering eller om städernas rättigheter och skyldigheter i allmänhet, så synes det mig vara riktigare, att man tar upp den saken som en särskild fråga antingen i form av en kungl. proposition eller motionsvägen.

Nu kan det ju hända att någon invänder, att den mening, som reservanterna ha vänt sig emot, inte har detta syfte. Ja, i så fall är det en uppenbar oklarhet rådande, men om kommerskollegii uttalande ligger till grund för utskottets mening i denna punkt, då måste jag bestämt säga ifrån, att jag icke kan vara med om en sådan utvidgning av uppdraget, och detta är även de övriga reservanternas mening. Om uttalandet däremot icke skall tolkas så utan närmast är ett understrykande av vad revisorerna ha sagt, finner jag denna punkt fullkomligt onödig. Den kan i så fall saklöst utgå, ty det står ju tydligt i klämmen, vad man vill att Kungl. Maj:t skall utreda.

Herr talman! Då det synes mig råda så stor oklarhet rörande denna punkt i utskottets motivering och då jag icke kan tänka mig, att riksdagen vill taga upp en helt främmande fråga i samband med denna revisionsanmärkning, så tillåter jag mig att yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Petersson, Emil.*

Herr **Johansson, Johan Bernhard:** Herr talman! Den ärade talaren anmärkte på utskottet, att det skulle ha gått längre än revisorerna. Men den ärade talaren tvekade inte att själv gå så långt, att han ville att hela punkten skulle utgå, varigenom sålunda det av revisorerna påtalade förhållandet alltjämt skulle få försiggå utan anmärkning.

Vad är det då revisorerna påpeka? De säga, att de tidigare under en följd av år avlagt besök vid olika tullkamrar i riket och därvid i flera fall fram-

Ang. innehållande av tolagsersättning i visst fall. (Forts.)
ställt anmärkningar i fråga om beskaffenheten av lokalerna därstädes. De anse sig kunna vitsorda de svårigheter, som förelegat för generaltullstyrelsen att åstadkomma rättelse i dessa förhållanden. Det kan ju inte bestridas, att med rätten till tolagsersättning har förbundits, bland annat, även förpliktelsen att tillhandahålla för tullanstalten behövliga lokaler. Hösten 1944 ha revisorerna besökt Karlshamn och Malmö och med anledning av besöken kunnat uttala, att dessa städer på ett anmärkningsvärt sätt förhalat behandlingen av ärenden rörande tullverkets fordringar med avseende på tullokalerna. Generaltullstyrelsen har i sitt yttrande understrukit dessa av revisorerna påtalade förhållanden och anhållit, att styrelsen måtte erhålla bättre möjlighet att få städerna att hålla tullokalerna i fullgott skick. Revisorerna ha framkastat lämpligheten av att av tolagsmedel finge innehållas så mycket som erfordrades för nödiga reparationer av tullokalerna. Denna begäran har synts utskottet mycket rimlig med hänsyn till de förhållanden på området som man nu under många år har varit i tillfälle att konstatera. Redan på 1920-talet, då jag var ledamot av statsrevisionen, hade vi tillfälle att göra samma iakttagelser.

Nu har kommerskollegium, som i sitt yttrande mycket ingående behandlat detta ärende, funnit att det är vissa spörsmål i detta sammanhang som torde kräva en närmare undersökning. Det är ju på det sättet, att tolagsmedlen inflyta mycket ojämnt till respektive städer. En del städer få överskott på tolagsmedel, under det att vissa andra städer få sådana medel i så ringa omfattning, att de knappast täcka omkostnaderna för lokalernas hållande. Det är uppenbart att man vid en utredning inte kan underlåta att titta litet närmare på detta förhållande liksom vissa andra med tolagsersättningarna förbundna grunder. Men i den skrivelse, som utskottet föreslår, håller sig utskottet till den fråga, som revisorerna ha avhandlat, nämligen om utredning av frågan om innehållande av tolagsersättning vid bristande fullgörande av tullhusbyggnadsskyldighet. Att utskottet i motiveringen citerar kommerskollegium, är ganska naturligt, eftersom det väl knappast torde vara möjligt att verkställa den avsedda utredningen utan att också göra en översyn och se på grunderna för tolagsersättningens tillkomst.

Jag tror att det är en mycket angelägen utredning, som här begäres, och jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Björnsson:** Herr talman! Jag har med ett visst intresse följt frågan om tolagsersättningens utgående och den utveckling som på det området ägt rum på sista tiden. Jag vill tillåta mig att komplettera vad utskottets ordförande sade med att erinra om att det finns åtskilliga städer, som ha tullhus utan att städerna få någon tolagsersättning alls, nämligen sådana städer som ha fått tullanstalter på senare tid. Det är ju en rätt besynnerlig anordning, att man har ett gammalt privilegium för vissa städer, medan andra städer, där staten med hänsyn till utvecklingen ansett det befogat att inrätta tullförvaltning, inte få någon ersättning. Det förefaller mig, som om hela tolagsersättningsinstitutionen vore föråldrad och borde avskrivas.

Jag kan erinra om att, därest staten t. ex. av statsfinansiella skäl lägger en tull låt mig säga på bensin, som ju är en rätt oumbärlig vara, eller på torkad frukt, kommer tolagsersättningen helt plötsligt att öka utan städernas förskyllan. Och omvänt: om man sänker en sådan finanstull, komma städerna — märk väl de till tolagsersättning berättigade städerna — att få lägre tolagsersättning. Jag erinrar mig ett drastiskt exempel: en gång då det var tal om att sänka en finanstull på torkad frukt, sade en representant för en av våra större städer: »Ja, detta kommer att vålla en förlust för vår stad som är rätt betydande. Det kan väl inte vara rimligt.» Jag hade inte hört samme repre-

Ang. innehållande av tolagsersättning i visst fall. (Forts.)

sentant förebrå bevillningsutskottet, när tullen på torkad frukt tidigare hade höjts och staden således fått en rätt betydande ökning i sina inkomster.

Jag tycker att det vore skäl att tänka på sådana åtgärder som man har vidtagit beträffande vissa brännvinsmedel o. d. Alla privilegier bli ju så småningom föråldrade på grund av tidsutvecklingen. Det är möjligt att herr Berling har rätt rent formellt i att en sådan utredning som den av statsutskottet föreslagna går utanför utskottets konstitutionella befogenhet. Men såvitt jag förstår, är det inte möjligt att ens knäcka den speciella fråga, som nu är i fråga, om man inte också tar litet reda på hur det hänger ihop med tillkomsten av rätten till tolagsersättning för vissa städer — de äro för all del rätt talrika, men det är dock ingalunda alla.

Den förordade lösningen blir ett slags statens självtäkt. I stället bör man väl i vanlig ordning undersöka, hur man skall kunna komma till rätta med de rättstvister av detta slag som eventuellt kunna föreligga. Det föreslagna kvittningsförfarandet är det väl knappast riktigt rimligt att rekommendera, i synnerhet som ju tolagsersättningen är avsedd att utgöra liksom en hyra, under det att det ofta är en engångssumma som tullverket kräver av städerna. Jag kan inte se, hur man t. ex. skall kunna uppföra en nybyggnad, om inte staten får innehålla flera års tolagsersättningar.

Jag tror nog, herr talman, att, såsom kommerskollegium har påvisat, det för lösandet av det speciella problem, som är i fråga, kan krävas, att problemet en liten smula belyses genom studium av grunderna för tolagsersättningens utgående.

Herr **Berling:** Herr talman! Statsutskottets ärade ordförande har ju ägnat huvuddelen av sitt anförande till att instämma i revisorernas anmärkning. Vi äro på fullkomligt samma linje. Jag har som statsrevisor varit med om att göra denna anmärkning. Men jag kan inte förstå statsutskottets ordförandes argumentering, då det gäller att få med den här punkten. Vid frågans första behandling i avdelningen inom utskottet var det nästan fullständig enighet om att man inte skulle gå på samma linje som kommerskollegium.

Herr Björnsson kom in på en fråga, som föresvävar åtskilliga, nämligen hur man skall få städerna att avstå från den förmån, som man anser tolagsersättningen utgör. Jag har under frågans behandling i utskottet kunnat konstatera, att uttolkningen av utskottsförslaget är mycket skiftande. De som tillhöra majoriteten ha haft olika skäl för sin ståndpunkt. Någon ansåg att utskottet inte går utanför revisorernas förslag. Enligt denna mening är utskottsförslaget egentligen endast en uppsnyggning av revisorernas förslag. Andra hade en annan motivering, och någon ville knyta an till den fråga om tolagsersättningens indragande, som behandlades för några år sedan med anledning av en motion men då föll på grund av första kammarens avslag. Detta visar hur oklar man även inom utskottsmajoriteten är om innebörden i detta förslag. Herr Björnsson sade att det väl inte bör kunna skada, att man undersöker det som kommerskollegium här har pekat på, men jag vill då fråga: är inte klämmen i utskottsbetänkandet, »att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om innehållande av tolagsersättning vid bristande fullgörande av tullhusbyggnadsskyldighet», tillräcklig för Kungl. Maj:t att göra en allsidig utredning av denna fråga om tullhusbyggnadsskyldighet?

När det gäller det spörsmål, som skymtar bakom hela denna debatt, nämligen intresset att få tolagsersättningen indragen till staten, måste jag hävda den meningen, att om en undersökning skall sättas i gång, som tar sikte på det, skall frågan därom väckas i rätt ordning, antingen genom en kungl. proposition

Ang. innehållande av tolagsersättning i visst fall. (Forts.)

eller genom en motion. Men då skall undersökningen också vidgas till att avse städernas rättigheter och skyldigheter i allmänhet. Man skall inte ta ett avsnitt av detta problem och behandla det särskilt, utan man skall se problemet i hela dess vidd.

Jag har av de gjorda inläggen ännu mera stärkts i min uppfattning, att en oklarhet, minst sagt, vidlåder utskottets betänkande. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Herlitz:** Herr talman! Frågan gäller helt enkelt att komma till rätta med det förhållandet, att tullhusen inte ha blivit vederbörligen hållna i vissa städer. Jag skall tillåta mig uttala den förhoppningen, att det går så pass praktiskt till i detta svenska samhälle, att vi skola kunna komma till rätta med den saken utan en utredning med så utomordentligt vittsyftande perspektiv som utskottsmajoriteten åsyftar. Jag ber att få betona, att det sannerligen inte är någon liten sak att »närmare utreda sambandet mellan olika slag av tolagsförpliktelser och tolagsersättningarna». Det är en sak som många gånger har utretts historiskt och juridiskt och som ständigt har visat sig vara en mycket kinkig och svårbedömd fråga. Det blir sålunda en utredning, som kommer att kräva åtskilligt arbete och, såsom herr Berling framhöll, kommer att rulla upp en massa problem. Det är inte bara fråga om tullhusbyggnadsskyldigheten, ty tolagsersättningarna stå i sammanhang med hela den särställning, som städerna i åtskilliga andra hänseenden ha inom statsförvaltningen, såsom i fråga om magistraternas och polisens avlöning och det ena med det andra. Det är enligt min tanke alldeles orimligt att rulla upp ett så utomordentligt vittutseende spörsmål från ett så litet och betydelselöst hörn som det ifrågavarande. Skall man komma in på en sådan utredning, då skall det vara på grund av något mera ingående övervägande och därför att man känt ett behov av att reda upp dessa förhållanden överhuvud taget och, som sagt, inte på denna lösa grund.

Med dessa ord har jag, herr talman, velat motivera varför jag för min del utan tvekan kommer att avge min röst för reservanternas yrkande.

I detta anförande instämde herr *Linder*.

Herr **Andersson, Karl:** Herr talman! Jag har mycket svårt att förstå herr Berling, som i egenskap av statsrevisor biträtt revisorernas betänkande och som vi nu återfinna som reservant inom statsutskottet, när han vill göra gällande, att statsutskottet skulle ha gått betydligt längre i sitt yttrande än vad statsrevisorerna ha åsyftat. Men statsrevisorerna ha dock påpekat vissa förhållanden rörande underhållet av tullbyggnader i några angivna städer, och de ha i sitt yttrande anfört: »Revisorerna vilja därför till övervägande framkasta, huruvida icke i fall, där städer uppenbarligen eftersatt sina mot rätten till tolagsersättning svarande skyldigheter, staten må kunna mot avdrag å tolagsersättningen avhjälpa förekommande brister, och få för sin del anbefalla snar utredning härom.» Statsrevisorerna ha således för sin del velat anbefalla en utredning om rätten för staten att innehålla tolagsmedel i de fall, då städerna inte ha fullgjort sina åligganden att underhålla tolagsbyggnader. Det är egentligen samma sak som också utskottet syftar till, då utskottet hemställer, »att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om innehållande av tolagsersättning vid bristande fullgörande av tullhusbyggnadsskyldighet».

Det har rått någon tvekan, huruvida det finns rätt att innehålla tolagsmedel, för den händelse sådana fall uppstå som revisorerna ha påtalat. Statsutskottet har därför påyrkat, att det bör göras en utredning för att man skall få klarhet i

Ang. innehållande av tolagsersättning i visst fall. (Forts.)

den frågan. För övrigt är tolagen så ålderdomlig och bestämmelserna så vaga och tvetydiga, att det säkerligen inte skadar med en utredning om dessa förhållanden. Jag kan således, såvida statsrevisorerna verkligen mena allvar med vad de sagt, inte finna att det är någon anledning att taga avstånd från den utredning, som statsutskottet påyrkat.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Björnsson:** Herr talman! Jag vill till att börja med göra en kompletteringar till mitt tidigare anförande. Jag har aldrig tänkt mig, att man skall ifrågasätta att plötsligt utan vidare indraga tolagsersättningen till städerna, utan jag har tänkt mig, att man skall komma fram till en avveckling av detta ålderdomliga och enligt min mening bestämt föråldrade system på ungefär samma sätt som man har gjort med en del andra till städerna utgående ersättningar. Men det är ju en sak som strängt taget inte hör hit. Det vi nu ha hört här är bara en illustration till hur otymplig denna institution är. Den var kanske på sin tid praktisk, då det var svårt för centralförvaltningen att ombesörja byggande och underhåll av byggnader ute i orterna, men nu är den ju ytterligt olämplig och föranleder konflikter. Statsverket säger till städerna, att de skola bygga så och så många byggnader och att dessa böra underhållas så och så. Om städerna då inte göra det, har väl staten möjlighet att använda vår vanliga rättsliga väg för att utkräva rätt.

När herr Herlitz talar om att man från ett litet obetydligt hörn rullar upp en utredning, som skulle kunna bli mycket stor, därest sista meningen i utskottets motivering bibehålles, tycker jag att det resonemanget är litet egendomligt i förhållande till hans yrkande. Såvitt jag förstår, skulle herr Herlitz, om han varit konsekvent, ha yrkat avslag på utskottets skrivelseförslag, eftersom det rör sig om en bagatell, som kan avgöras genom vanlig rättsprövning och vilken i och för sig är så obetydlig, att den säkerligen med god vilja kan lösas utan någon sådan prövning. Herr Herlitz är rädd för att en kommande utredning skall urspåra, men är ändå med om en begränsad utredning.

Jag tror emellertid att det är angeläget, att hela saken blir aktualiserad, så att man så småningom kan få det intresse för saken som behövs för att man skall kunna få till stånd en avveckling av tolagsersättningarna genom ett successivt avlösningsförfarande efter gammal metod. Med hänsyn härtill tror jag att den allmänna utredning, som kan bli en följd av utskottets motivering, är att sätta värde på. Jag instämmer i statsutskottets ordförandes yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindblom:** Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens anförande kunde det möjligen vara lämpligt att i detta sammanhang bringa i erinran ett utredningskrav i denna fråga som ligger på Kungl. Maj:ts bord sedan år 1906. Det grundar sig på riksdagens skrivelse den 27 april 1906 i anledning av riksdagens år 1905 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904. Det är alltså ett utredningskrav, som ännu inte är expedierat efter ungefär 40 år och som grundar sig på ett utlåtande, som nu är 41 år gammalt. Detta ärende är, heter det i justitieombudsmannens redovisning, i vad angår frågan om reglering av den till vissa stapelstäder utgående tolagsersättningen, beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Eftersom denna skrivelse ligger hos Kungl. Maj:t med krav på utredning från riksdagens sida, synes mig Kungl. Maj:t oförhindrad att upptaga hela detta spörsmål till pröv-

Ang. innehållande av tolagsersättning i visst fall. (Forts.)

ning, även om man på sätt herr Berling yrkat skulle taga bort den sista meningen i utskottets motivering.

Herr **Herlitz:** Herr talman! Jag vill bara säga, att jag inte riktigt kan förstå, vad herr Björnsson menade med bristande logik i mitt anförande. Saken är ju i all enkelhet, att det icke råder tvist om dessa städers skyldighet att bygga tullhus. Det har bara varit osäkerhet om vilka tvångsmedel staten kan använda, då denna skyldighet eftersättes. Då har man bara att utfinna någon ordning för att få saken klarlagd, således huruvida det t. ex. med bindande verkan skall kunna fastställas, att vederbörande skola bygga på det eller det sättet och att i annat fall tolagsmedel skola kunna innehållas. Det är ju mycket rimligt att önska en utredning om sådana praktiska anordningar. Men för den skull behöver man inte komma in på den stora frågan om tolagsersättningens sammanhang jämväl med en hel del andra städernas skyldigheter.

Herr **Björnsson:** Herr talman! Det är, så vitt jag kan förstå, inte riktigt fråga om att utreda, vilka tvångsmedel som kunna stå till buds, utan det gäller huruvida ett visst bestämt tvångsmedel, nämligen att upphöra med att fullgöra en skyldighet, kan få användas. Jag är inte tillräckligt juridiskt förfaren för att kunna avgöra, om detta är möjligt, men, så vitt jag förstår, är det en ganska orimlig tanke. Det kan enligt mitt förmenande icke vara annat än självtäkt. Om man har ett vattenverk eller dylikt och konsumenterna inte fullgöra sina skyldigheter, går det ju bra att bara stänga av kranen, men jag är inte riktigt säker på att ett liknande tillvägagångssätt kan vara riktigt i ett sådant fall som detta. I varje fall går det inte så bra mellan två enskilda. Om det hela vore formulerat på det sätt, som herr Herlitz nu ansåg att det var, skulle jag ha lättare att förstå honom.

Sedan är det ju en intressant kuriositet som vi fingo påpekad för oss, nämligen att det här ligger en begäran om utredning från år 1906. Jag är inte tillräckligt sakkunnig i parlamentariska frågor för att kunna avgöra, hur lång preskriptionstiden är för en regering, när det gäller att besvara en skrivelse från riksdagen. Jag vågar därför inte yttra mig om huruvida den slutsats, som herr Lindblom drog, är riktig.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, som påyrkats i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Berling* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 148 punkten 11 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som påyrkats i den vid punkten avgivna reservationen.

Ang. innehållande av tolagsersättning i visst fall. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 45;
Nej — 31.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 15—17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18 och 19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Ang. statsutskottets granskning av statsrevisorernas berättelse.

I denna punkt hade utskottet för riksdagen anmält, att utskottet funnit vad i övrigt blivit av revisorerna anmält och erinrat hava medfört åsyftad eller i utsikt ställd rättelse eller vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarat eller ej vara av den vikt, att, oaktat förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens åtgärd bort av förhållandena föranledas, eller slutligen icke hava varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande.

Herr **Wistrand:** Herr talman! Då berättelsen nu synes vara genomgången, känner jag såsom en av riksdagens revisorer ett behov av att tacka statsutskottet för den genomgående och grundliga bearbetning av revisorernas berättelse som skett i utskottets utlåtande. Jag tror, att det är mycket viktigt, att vad riksdagens revisorer ha att anföra blir upptaget så utförligt och omsorgsfullt som i detta fall har skett. Jag vill bara uttrycka en önskan, att de linjer, efter vilka statsutskottet i år har behandlat berättelsen, också måtte bli normgivande för framtiden.

I herr Wistrands yttrande instämde herr *Westman.*

Efter härmed slutad överläggning lades den nu föredragna punkten till handlingarna.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 326.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 304, i anledning av väckta motioner om avskaffande av fattigvårds-, konkurs- och utskyldsstrecken såsom diskvalifikationsgrunder för rösträtt vid kommunala val;

nr 305, angående ändrad lydelse av § 16 första stycket riksdagsordningen;

nr 306, angående ändrad lydelse av § 16 andra stycket riksdagsordningen;

nr 307, angående ändrad lydelse av § 28 mom. 1 riksdagsordningen;

nr 308, angående ändrad lydelse av § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen; samt

nr 309, angående ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 mom. 1 riksdagsordningen och § 1 mom. 3 tryckfrihetsförordningen samt upphävande av § 6 tryckfrihetsförordningen.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lantarbetstidslag; och

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652), m. m.

Skrivelseförslagen godkändes, förslaget nr 313 under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 48 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 19, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studiehjälp åt landsbygdens ungdom m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för budgetåret 1944/45 för kommittéer och utredningar genom sakkunniga under femte huvudtiteln;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till anläggning av fiskhamn på Saltö i Karlskrona jämte i ämnet väckta motioner;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för järnvägsstyrelsen att åtaga sig borgensansvar för lån till Aktiebolaget Svenska godscentraler m. fl. bolag jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 153, i anledning av väckta motioner om förstatligande av de svenska gat- och kantstensindustrierna;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till livräntetillägg åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. samt till bidrag till fiskares försäkring, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om provisorisk förstärkning av blindhetsersättningar m. m.; samt

nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd samt anslag till dyrtidstillägg å barnbidrag och å ersättning åt blinda, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1945/46 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m., dels ock motioner, väckta i anledning av sistnämnda proposition;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 43, i anledning av väckta motioner angående befrielse för kyrka, landsting, kommun eller annan menighet ävensom hushållningssällskap från erläggande av arvsskatt vid testamentsförvärv; samt

nr 44, i anledning av väckta motioner angående ändringar i förordningen den 14 juni 1940 (nr 478) om nöjesskatt;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckta motioner angående förbättring av uppskjutna pensioner åt vissa f. d. folk- och småskollärare;

nr 43, i anledning av väckta motioner om fyllnadspension åt vissa förutvarande befattningshavare hos nedlagda Bjärred—Lund—Harlösa järnväg;

nr 44, i anledning av väckta motioner om rätt till familjepension i vissa fall för utom äktenskap födda barn efter befattningshavare eller arbetare i statens tjänst;

nr 45, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställningar angående försäljning till telegrafverket av riksbankens fastigheter i Kalmar och Karlskrona; samt

nr 46, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om bemyndigande att tillsätta högst sex tjänster i riksbanken i lönegraden RA 16;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken;

nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 5 kap. strafflagen, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321); samt

nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 kap. 32, 33 och 34 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker;

nr 52, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 27 juni 1927 (nr 287) angående uppsikt å vissa jordbruk, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 53, i anledning av väckt motion angående utredning om höjning av sjukpenning enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 54, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; samt

nr 55, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om provisoriska förstärkningar av tilläggspensioner och invalidunderstöd;

jordbruksutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 27 juni 1927 (nr 287) angående uppsikt å vissa jordbruk, såvitt angår anslagsfrågan; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om åtgärder för en förbättring och modernisering av läroböckerna m. m.;

nr 15, i anledning av väckt motion angående statens medverkan till ökat skydd åt den mänskliga faktorn i produktionslivet;

nr 16, i anledning av väckt motion om anordnande av en allmänt medborgerlig utbildning för den manliga värnpliktiga ungdomen i samband med värnpliktstjänstgöringen;

nr 17, i anledning av motion angående utredning om skoindustriens framtida organisation m. m.; samt

nr 18, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder för drunkningsolyckornas bekämpande.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.21 på dagen.

In fidem
Eric Carlén.

Stockholm 1945. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.
452210